

KÉT EMLÉKIALLÍTÁSRÓL

NAGY ISTVÁN

Elfogult és meddő viták kérdése, hogy „ki a nagyobb?” a művészettörténet alakjai közül. Mind-egyik olyan amilyen, azonkívül nekem nagyobb, neked kisebb. Aki 1967 októberében Nagy István kiállításának emlékképével körbe látogatta Nyugat-Európa éppen aktuális képzőművészeti bemutatóit, annak azért furcsán álltak elébe az arányok. Minden századunkkal foglalkozó lexikonban, szakkönyvben bő méltatás szól például André Derain-ról (1880—1954). A londoni Akadémiában rendezett reprezentatív emlékkiállítása és a vele kortárs, itthon is alig ismert Nagy István (1873—1937) munkássága, a kettő sorsa, „utóélete” mégis összevetésre kínálkozó, és igen elgondolkodtató. Sok-sok évtized szükséges még a valószínű, igazságos egyetemes értékrend kialakulásához, ha egyáltalán ilyesmire valaha is számítani lehet.

Nem szabad túlbecsülnünk javainkat, de legalább mi magunknak tudnunk kell róluk. Nagy István életműve pedig megérdemli, hogy kincseink között tartsuk számon.

Ha valamelyik külföldi múzeum olyan századunkbeli mester bemutatását kérné, ki jellegzetesen képviseli művészetünk sajátos arcát, akkor gondolhatnánk elsőként is reá.

A harminc esztendeje elhunyt hányatott sorsú művész szegényen és szerényen olyan művet hagyott ránk szétszóródva, amely a fehér izzás hőfokán jött létre, s magába olvasztotta, amit a hazai elődök elértek, a világból a kor legmodernebb megismerési formáit, népünk, nemzetünk elfelejtett rétegekbe nyúló kifejezési karakterjegyeit. A magyar népművészet kép-, forma- és színbeli ritmusa, balladák, virágénekek szóképeinek magva, a magyar népzene őstörvényei, ugyanakkor a sosem sikerült, elnyomhatatlan népforradalom lelke van együtt megújult alakban Nagy István alkotásai-
ban, korának csúcaival hasonló magasságban, s egybehangzóan, s mégis tömény eredeti módon. Vele képzőművészetünk bejárta Kodály és Bartók útját — reá találó a sokszor alkalmazott hasonlítás —, véglegesen, időállót, kereken beferezett csodálatos életművet alkotott, de egyben nyelvet is, magyar képzőművészeti nyelvet, melyben a hazai jelleg egyet jelent a tiszta humánnummal.

Megdöböntően biztos alkotó ösztönök vezették. Egész munkásságában egyetlen elbeszélő, jelenező vagy zsáner kompozíciót sem találunk: ő már mindent el tudott mondani

egy arccal, egy fasorral, egy székely faházzal. S ahogy elmondta: teljes képi valóság, „kikerülhetetlen”, megrendítő erejű.

Pálya minden pontján születtek remekművei. Fiatalon nagy példákkal találkozott külföldi tanulmányútjain, de csak magatartást tanult tőlük, önégető igényt, a többbit — a mit és hogyan — maga teremtette, fokról fokra magasabbra hágva. Legelvontabb kompozícióiba is bele tudta sűríteni a világot és önmagát bomlott egyensúly nélkül, semmiről le nem mondott olyan időkben, mikor már a legjobb is többnyire csak kiutakat kerestek, vágyak, álmok, feledtető játékok, szívós kísérletsorok kiütjalt.

Nagy Istvánt kiváló íróink, művészeink, kritikusaink mindig sokra értékelték. A hazai köztudat azonban alig fordult feléje, hiszen mikor is volt képzőművészeti köztudatunk? Pazarló kis nép a miénk, históriája fonalán egymás kezét fogják a magukra hagyott nagyszerű alkotók. Mégsem hiába világitottak rá Nagy Istvánra az elődök. Halála után három évtizeddel talán sikerül el nem alvó fényt gyújtani életműve előtt.

SOLYMÁR ISTVÁN